

Til leseren

I min forrige bok, *Kristen med god grunn*,¹ skrev jeg om alt det som taler for at kristen tro har med virkeligheten å gjøre. Men det leder selvsagt videre til nye og spennende spørsmål: Dersom Gud nå finnes, hvordan skal vi da leve?

Mange stemmer i med den franske provokatøren og filosofen Michael Onfray når han karakteriserer kristen tro som «en nedvurdering av livet her på jorden til fordel for et kommende liv, en avsky for det kroppslige og seksualiteten, en motsats til intelligens og vitenskap til fordel for lydighet og underkastelse».² Hvis det stemmer, kan kristen tro knapt kalles gode nyheter. Men er det en riktig beskrivelse? *Her for å bli* er et svar på utfordringen fra Michael Onfray og alle dem – både utenfor og innenfor kirken – som i grunnen ser på Gud som menneskenes motstander.

For mange år siden leste jeg boka *Being Human*³ av Randal Macaulay og Jerram Barrs, som den gangen begge var lærere ved det kristne studiesenteret L'Abri utenfor London. Det var forvirrende og gledelig lesing – slik hadde jeg aldri hørt noen snakke om livet med Gud!

Opp gjennom årene har jeg fortsatt å studere og reflektere over det perspektivet jeg møtte der; det kristne livet som en bekreftelse av skapelsen. Resultatet er denne boka.

Mange generasjoner studenter ved CredoAkademien, studiesenteret i Stockholm der jeg underviste fram til 2016, har gjennom samtaler og diskusjoner stadig utfordret meg til å søke videre i forståelsen av et kristent liv. Det er jeg svært takknemlig for.

Den engelske forfatteren og journalisten G.K. Chesterton sier det slik et sted:

Dersom kristen tro skulle vise seg å være sann – det vil si, dersom den kristne Gud er universets virkelige Gud – da kan vi snakke om hva som helst når vi skal forsvare den kristne tro. Dersom kristen tro er falsk, kan noe være irrelevant, men ingenting kan være irrelevant dersom kristen tro er sann. Ikke bare kan alt ha med kristendommens Gud å gjøre, men alt må ha med ham å gjøre dersom han lever og regjerer.⁴

Dersom Gud finnes, har det konsekvenser for alt. Dersom kristen tro er sann, er det en tro som omfatter hele tilværelsen.

I troen på livets Gud, Saltsjö-Boo høsten 2019
Stefan Gustavsson

Kapittel 1

Et større perspektiv

Om hva åndeligheten innebærer

Tenk deg at du er på en reise til en by der du ikke har vært før. Vel framme blir du møtt på stasjonen av en ukjent mann som har som oppgave å vise deg veien til der du skal bo. Dere småprater litt famlende mens dere går gjennom byen. Plutselig møter din ledsager noen han tydeligvis kjenner, en ung mann med en fotball under armen og en gymbag hengende over skulderen. En ivrig samtale utspinner seg:

– Slik som dere spilte i går! Helt utrolig!

– Ja, nå begynner vi faktisk å spille bra sammen. Ikke bare en masse solopprestasjoner, men virkelig lagånd.

– Skikkelige brassetakter! Det var samba på sitt beste.

Du lytter åndsfraværende og håper at du ikke vil bli forsinket av mannens åpenbart heftige idrettsinteresse.

Idrettsinteresse? Hvordan vet du at de snakket om fotball? I virkeligheten handlet samtalen om musikk og en vellykket konsert kvelden før! Løsrevet fra sin sammenheng kan ordene svært godt brukes om fotball. Men her blir de brukt, av avsenderne, om musikk. Det var ballen og bagen som ga deg som lytter signaler som styrte tolkningen din i helt feil retning. De fikk deg til å tro at du hørte fotballprat.

På lignende måte har forståelsen av den kristne troen ofte blitt styrt inn på avveier ved at budskapet har blitt tolket ut fra feil forutsetninger. Også kristne nøkkelord – som for eksempel Gud, sjel, synd, frelse, kjærlighet – kan brukes i ulike sammenhenger

og ut fra ulike helhetsoppfatninger. Dermed kan ordene få svært ulik betydning. Slik at vi kanskje tror at det handler om fotball, når det egentlig er musikk!

Innhold og form

Til forskjell fra islam, er ikke kristen tro bundet til en spesiell kultur eller et spesielt språk. Tvert imot er kristendommen i sitt vesen kulturoverskridende. Den kan oversettes til alle språk og tilpasses alle kulturer. Det er poenget med språkunderet på pinsedagen, da den kristne menigheten for første gang trådte fram i offentligheten. I Jerusalem var det på den tiden mennesker «fra alle folkeslag under himmelen». ⁵ Da Den hellige ånd ble øst ut over de første kristne, skjedde det noe vidunderlig. Menneskene i det flerkulturelle Jerusalem fikk, til sin enorme forbauselse, høre evangeliet proklamert på mange ulike språk:

Vi er partere og medere og elamitter, folk som bor i Mesopotamia, Judea og Kappadokia, i Pontos og Asia, Frygia og Pamfylia, i Egypt og i Libya-området mot Kyréne, og innflyttere fra Roma, jøder og proselytter, kretere og arabere – og vi hører dem tale om Guds storverk på våre egne tungemål!⁶

Slik ble det vist like fra begynnelsen at evangeliet kan oversettes til enhver ny sammenheng. Fra den dagen har kristen tro blitt spredd ut over verden til stadig nye språk og kulturer.

Kristen tro *skal* altså tilpasses ulike kulturer. Men denne tilpasningen har med formen å gjøre – ikke med innholdet! Det er de samme Guds gjerninger som blir proklamert for alle, men på ulike språk og på ulike måter. Spørsmålet om innhold (uforanderlig) og form (foranderlig) er derfor *svært viktig* for alle kristne. Hva er den

kristne troens innhold, og hvilken form skal vi gi det i vår kultur?

I kirkens snart totusenårige historie har dette spørsmålet om innhold og form vært et trofast reisefølge. I forholdet til jødisk tro, gresk filosofi, østlig mystikk, rasjonalistisk opplysning, postmoderne tenkning ... har den kristne menighet blitt kalt til både å hevde evangeliets egenart (innhold) og å gjøre det på en måte som er relevant i alle sammenhenger (form).

Mange ganger har kirken mislykkes på dette området. Enten ved at *formen* er blitt gjort uforanderlig, med gudstjenester på latin til tross for at ingen lenger forstår, eller med trørgel i en kultur der trommen er det naturlige utgangspunktet. Eller gjennom at *innholdet* har blitt forandret og tilpasset rådende overbevisninger. Som når moderne teologi forneker underet, fordi man ut fra opplysningsfilosofiens forutsetninger allerede vet at under ikke kan skje. Eller når postmoderne teologi forneker absolutte sannheter, siden man ut fra postmodernismens forutsetninger allerede vet at absolutte sannheter ikke finnes.

Denne boka handler om et slikt område, der den kristne troen altfor mange ganger har tilpasset seg og blitt blandet opp med fremmede tanker. Ofte har det skjedd gjennom at kristne har mistet det store perspektivet som den eiendommelige troen hører hjemme i. Når helhetsperspektivet kommer i skyggen, forsvinner de overgripende orienteringspunktene – og det er bare et tidsspørsmål før du kommer ut av kurs.

Området jeg tenker på er åndelighet – et område der vi i dag altfor ofte snakker om fotball selv om det egentlig handler om musikk!

Kapittel 2

The Ugly Face of Religion

Om flukten fra virkeligheten

Ved en anledning deltok jeg på en stor studentkonferanse i Aschaffenburg i Tyskland. 3000 studenter fra alle land i Europa var med, og vi hadde en fantastisk uke. Jeg skulle tale allerede den første kvelden, og hadde min vane tro omsorgsfullt utarbeidet en PowerPoint-presentasjon. Målet mitt var innledningsvis å forsøke å beskrive noen av de dramatiske forskjellene mellom menneskets tvetydige religiøsitet og det kristne evangeliet. Som vanlig på store konferanser, ble vi talere filmet og vist på storskjerm slik at alle skulle ha mulighet til å se. Det jeg ikke visste – og heller ikke kunne oppfatte fra scenen – var at kameraene ikke ble slått av, PowerPoint-overskriftene ble bare lagt oppå bildet av talerens ansikt. Resultatet var for min del ødeleggende. Over den kjempestore forstørrelsen av ansiktet mitt ble det første oppslaget lagt på: The Ugly Face of Religion!

Medarbeiderne mine i Credo og de mange studentene fra Sverige knakk fullstendig sammen av latter (studentene fra andre land valgte sympatisk nok å vise meg litt mer respekt). Siden har dette vært min skjebne: å i egen høye person få være uttrykket for religionens stygge ansikt!

På et mer alvorlig plan finnes det fellestrekk i nesten all religiøsitet som med rette kan kalles religionens stygge ansikt. Hensikten med dette kapitlet er å prøve å tegne et slikt ansiktstrekk.

Hva er åndelighet?

Ved forskjellige anledninger har jeg spurt kristne studenter: «Hva er åndelighet? Skriv ned synonymmer og assosiasjoner dere får til ordet åndelighet!» Så fyller vi tavla med definisjoner på åndelighet. Resultatet pleier ikke å variere noe særlig fra år til år, og sist vi gjorde det, så det slik ut:

usynlig, sjel, indre liv, følsomhet, ånd, ukjent, ved siden av sansene, dyp, askese, mystikk, åpenhet, gudslengsel, bortenfor fornuften, personlig ...

Studentenes beskrivelse ligger ganske tett opptil ordbokas definisjon av ordet 'åndelig' som «motsatt av kroppslig: om det som tilhører menneskets indre liv, for eksempel åndelige øvelser og åndelig liv (spiritualitet)».⁷

Det som interesserer meg er ikke enkelthetene i disse definisjonene, men den innstillingen som kommer fram i det som blir skrevet. Det handler om å bevege seg i en spesiell retning:

- bort fra kroppen, sansene, fornuften, den ytre verden
- mot en annen, men usynlig, åndelig, indre, mystisk dimensjon

Dette perspektivet utelukker materie, kropp, fornuft, kjærlighet og seksualitet, familie og barn, studier og arbeid, samfunn, økonomi og politikk ... fra det som *på en direkte måte* har med åndelighet å gjøre. Men hvis det ikke er åndelig, hva er det da? Uåndelig? Verdslig? Sekulært? Nøytralt? Likegyldig? Uviktig? Ondt?

Åndelighet *som en bevegelse bort fra denne verden* møter oss i mange livssyn og religioner, også inkludert deler av den kristne

tradisjonen. For bedre å kunne forstå hvorfor åndeligheten ofte får en retning bort fra verden, skal vi følge tenkningen til to store personligheter, en fra vest og en fra øst: Platon og Buddha. Deres perspektiv skal så utgjøre et bakteppe for undersøkelsen av hva kristen tro sier om åndelighet. Synes du at presentasjonen av Platon og Buddha blir vel filosofisk, kan du godt gå direkte til «Hva er problemet?» på side 24.

Eksempel fra vest: Platon⁸

I Platons samtid var det mange som forfektet monismen,⁹ det vil si at det bare eksisterer *ett* grunnprinsipp eller substans (for eksempel atomene), og at alt som finnes er et uttrykk for og består av dette ene. Naturalismen er et eksempel på et monistisk livssyn: Alt kan reduseres til natur, det finnes ingenting utover eller bortenfor eller annet enn naturen. Platon avviser sterkt denne holdningen, og argumenterer i stedet for en radikal dualisme¹⁰, det vil si at det finnes to atskilte substanser eller grunnprinsipper vi må regne med for å forstå tilværelsen. Helt konsekvent deler han verden, menneskene og kunnskapen i to.

For det første forfekter Platon en *metafysisk dualisme*. Metafysikk¹¹ handler om hva som finnes, og hvordan det som finnes henger sammen. Metafysisk dualisme betyr da at tilværelsen består av to verdener eller to nivåer av virkelighet. Den første er den ufullkomne, foranderlige materielle sanseverdenen (eller skyggeverdenen). Den andre er den fullkomne, evige, åndelige idéverdenen. I dialogen *Staten*, i samtale med Glaukon, gir Platon oss den berømte hulelignelsen for å illustrere forholdet mellom disse to verdenene.

Tenk deg at det finnes en hule der mennesker har blitt holdt fanget siden barndommen. De sitter fastbundet med ryggen mot

hulens åpning og kan bare se innerveggen i hulen. Et stykke utenfor hulen brenner et kraftig bål, og skinnet fra bålet lyser opp hulen. Mellom bålet og hulen går det en vei. Langs veien er det bygget en mur på den siden av veien som er nærmest hulen.

Tenk deg nå at det går mennesker langs veien som bærer på statuer. Menneskene selv er skjulte bak muren, men statuene de bærer stikker opp over murkanten og kaster skygger på innerveggen i hulen.

Det var en underlig lignelse og underlige fanger.

Men de ligner oss ... For tror du at slike fanger kan se noe annet enten av seg selv eller av hverandre enn de skyggene som ilden kaster på huleveggen midt imot dem?

Nei, hvordan skulle de kunne det hvis de ble tvunget til å holde hodet stille hele livet? Og forholder det seg ikke på samme måten med de gjenstandene som blir ført forbi bak dem?

Naturligvis ser de bare skyggene av disse gjenstandene. Der som de nå var i stand til å snakke med hverandre, tror du ikke at de ville snakke om det de så, som om det var de virkelige gjenstandene som passerte forbi?

Selvfølgelig.

Og dersom det hørtes et ekko fra den nylig nevnte veien i dette fengselet hver gang noen av de forbipasserende snakket, tror du at de ville se det som rimelig at noen andre snakket enn akkurat den skyggen som gled forbi?

Nei, ved Zeus, det tror jeg ikke.

I det hele tatt ville ikke slike mennesker betrakte noe annet som sant enn skyggene av de nevnte tingene.¹²

Det hulelignelsen vil fortelle, er at den verden som møter oss gjennom sansene og som vi lever hverdagslivet vårt i, ikke er den

virkelige eller viktige verden. Menneskets streben må derfor være å bli befridd fra den materielle verden for i stedet å nærme seg den åndelige verden.

For det andre forfekter Platon en *antropologisk dualisme*. Antropologi¹³ betyr læren om mennesket. Akkurat som virkeligheten består av to deler – sanseverden og idéverden – består mennesket av to deler, nemlig en materiell kropp og en immateriell sjel. Kroppen, med sansene, tilhører skyggenes verden og binder mennesket her. Sjelen, med sin fornuft, tilhører idéverdenen og strever etter å bli befridd fra kroppen. Idéhistorikeren Gunnar Aspelin skriver:

Gjennom sin kropp er mennesket en del av sanseverdenen og er underkastet dens rastløse forvandlingsprosesser. Gjennom sin sjel er mennesket delaktig i den evige idéverdenen. Forbindelsen med kroppen gjør at sjelen mottar fornemmelser fra de ytre tingene og fornemmelser av organiske tilstander som sult, tørst og seksuell orientering. Men når sjelen frigjør seg fra denne avhengigheten, kan den rette seg inn mot den uforanderlige verden og oppleve et fellesskap med den. Så lenge den er lenket til kroppen og underkastet dens herredømme, er den frarøvet muligheten til sann kunnskap. Derfor, hevder Sokrates i *Phaidon*, må den vise hilse døden med glede, for den betyr overgangen til et liv der ånden får utvikle sine muligheter uten hinder og forstyrrelser.¹⁴

Livet i kroppen er altså ifølge Platon noe som er *negativt i seg selv*, og som begrenser mennesket. Døden er en positiv befrier av det som er menneskets sanne identitet: sjelen.

For det tredje hevder Platon en *epistemologisk dualisme*. Epistemologi¹⁵ betyr læren om kunnskap. Han trekker et skarpt skille mellom den kunnskapen vi får gjennom sansene og den kunnska-

pen vi får gjennom fornuften, gjennom sjelens del i idéverdenen. Ja, han vil ikke engang kalle det vi oppfatter gjennom sansene for kunnskap, men kaller det anskuelser siden de bare berører den foranderlige skyggeverdenen!

Platon kan med all rett betegnes som en rasjonalist. Han avviser kunnskapen fra sansene og setter i stedet menneskets fornuft i høysetet. Men i siste instans er Platon likevel en mystiker. I dialogen *Gjestebudet* snakker han, gjennom Sokrates, om hvordan mennesket i sin søken etter kunnskap kan gå fra sanseverdenen til idéverdenen. Det første skrittet er å gå fra for eksempel skjønnheten i ulike gjenstander til skjønnheten som begrep – det som knytter sammen alle skjønne gjenstander. Men ennå har man ikke nådd fram til ideen skjønnhet. Begrepet er jo fremdeles bare en måte å beskrive den enkelte tingen, mens ideen ifølge Platon har en selvstendig eksistens. Filosofen Konrad Marc-Wogau skriver:

En må ta et viktig steg fra å oppfatte begrepet til å oppfatte ideen. For å understreke betydningen av dette steget oppfordrer Sokrates tilhøreren til å spenne oppmerksomheten: «Hør! Og forsøk nå å være så oppmerksom som mulig.» Den som nå har betraktet det skjønnes ulike former på en rett måte, han skal til slutt nå fram til målet og «... plutselig få se noe som fra naturen er vidunderlig skjønt, det skjønnes idé.»

Dette plutselige synet av ideen utgjør den kunnskapen om idéverdenen menneskefornuften kan ha. Det har et drag av mystikk. Overgangen til dette å se ideen eller sannheten selv er, slik Platon understreket gang på gang, noe som ikke kan beskrives eller gripes rasjonelt. Mens man iherdig arbeider med begreper og blir fortrolig med dem, kan det hende at innsikten plutselig springer fram i sjelen «... slik som et lys som tennes av en flygende gnist og finner sin egen næring». Dette momen-

tet i den platoniske idélæren kom til å bli rendyrket av senere mystiske lærer som sprang ut fra platonismen eller kjente seg beslektet med den.¹⁶

Slik går altså Platon i sin kunnskapsteori bort fra sansene til fornuften, for så i siste instans å henvise til den mystiske erkjennelsen som springer fram.

Det jeg ønsker å vise med denne presentasjonen er ikke detaljene i Platons filosofi, men den grunnleggende innstillingen. Platon viser oss en vei:

bort fra det materielle	→	til idéverdenen
bort fra kroppen	→	til sjelen
bort fra sansekunnskapen	→	til den mystiske erkjennelsen

Platons tanker har hatt enorm innflytelse over Vestens kultur – inklusiv den kristne kirke! Tankene har hatt et skjebnesvangert gjennomslag i kirken. Bibelen har blitt lest og tolket med briller som har vært tydelig farget av Platon, ikke minst gjennom den formen de fikk da de ble formidlet av hans etterfølger Plotin.¹⁷

Eksempel fra øst: Buddha¹⁸

Buddhismen har de siste årene blitt litt av en trendreligion her i Vesten. Ikke minst søker kunstnere av forskjellige slag seg til buddhismen for å finne balanse og harmoni. Skuespilleren Claes Malmberg forteller om det buddhistiske senteret han har startet i Stockholm:

Svenskene er trøtte og stressa. Vi skal gjøre dem lykkelige og avslappet ... Jeg tror at meditasjon er en måte å komme til

innsikt om vår sanne natur ... Gjennom meditasjon øker vår medfølelse med andre og sinnene våre kommer i balanse. Medisinen mot misunnelse, sinne, redsel, kunnskapsløshet, tvil og hat heter meditasjon.¹⁹

Denne «popversjonen» av buddhismen ligger ganske langt fra de radikale ordene Gautama Buddha forkynte på 500-tallet f.Kr. Han peker nemlig ikke ut en vei til personlig lykke – han snakker om veien til selvutslettelse!

Buddhas berømte Benares-tale²⁰ gir et sammendrag av undervisningen hans, og handler om:

- de fire sannhetene
- den åttedelte veien
- den tolvleddede årsakslenken

De fire edle sannhetene er for det første sannheten om lidelsen: *Alt liv er lidelse.*

For det andre kommer sannheten om lidelsens årsak: *Lidelsen kommer av livstørsten.*

For det tredje sannheten om å slokke lidelsen: *Å slokke lidelsen skjer gjennom å slokke livstørsten.*

Og for det fjerde kommer sannheten om veien til å slokke livstørsten: *Veien til å slokke livstørsten er den åttedelte veien* – å på én gang praktisere rett innsikt, rette beslutninger, rett tale, rett handling, rett liv, rett streben, rett erkjennelse og rett meditasjon.

Retningen bort fra dette livet er absolutt, det er vår livstørst som defineres som grunnproblemet!

Den åttedelte veien presenteres av og til som et livsstilskonsept som skal hjelpe oss til harmoni. For Buddha er det noe helt annet. Bakgrunnen er hans oppfatning at det ikke finnes noe konstant

eller fast virkelighet. Alt er flyktig og i stadig forandring og på vei mot undergangen. Det er ingen guder, verdener eller mennesker som består. I siste konsekvens er alt tomhet – også mennesket. Mennesket er *anatta*, det vil si ikke-sjel.²¹

Når vi ser en vellaget spillefilm, opplever vi den som en helhet. Vi ser mennesker med en viss personlighet og identitet. De lever i en viss verden ut fra visse gitte forutsetninger, de utvikler seg og modnes etter hvert som filmen utspiller seg. Men hvis vi analyserer filmen nøye – og ikke bare lar sanseinntrykkene skylle over oss ureflektert – oppdager vi noe revolusjonerende. Filmen, med sine mennesker og steder, er ikke et sammenhengende hele. Tvert imot består filmens grunnstruktur av et stort antall helt separate og frittstående bilder, som ikke henger sammen i det hele tatt. Sammenhengen skapes bare av at bilderutene kjøres så fort forbi øynene våre at vi ikke klarer å oppfatte de avgrensede skjøtene som skiller hver enkelt bilderute fra alle de andre. Hvis bilderutene løsnes fra hverandre, oppløses filmen.

På samme måte kan mennesket oppløse sin egen eksistens dersom det klarer å slokke livstørsten, det «klisteret» som fører sammen bildene i filmen om mennesket selv. Eller med ordene fra en velkjent buddhistisk tekst:

Ordet 'vogn' er bare en måte å snakke om hjul, aksling, understell, bjelker og andre deler som er nødvendige for vognen, og som er plassert i en spesiell relasjon til hverandre. Men dersom vi undersøker dem en for en, oppdager vi at det i egentlig forstand ikke finnes noe slikt som en vogn ... På akkurat samme måte er det med ord som «levende vesen» eller «jeg». De er bare en måte å tale om nærværet av sammensatte ting ... men om vi undersøker dem del for del, oppdager vi at det

i egentlig forstand ikke finnes noe «levende vesen» som kan utgjøre grunnen for påstanden som «jeg finnes» eller «jeg».²²

I den tolvleddede årsakskjeden – i buddhismen ofte gjengitt som «Tilværelsens hjul», et hjul med tolv eiker – formidler Buddha den innsikten han har vunnet om *hvordan tilværelsen har sin årsak* i livstørsten, og *hvordan den kan slokkes* gjennom å slokke livstørsten:

1. Gjennom ikke-viten om sannheten oppstår
2. karmadannende drivkrefter, gjennom dem
3. oppstår en bevissthet, gjennom den
4. oppstår et psykisk-fysisk individ, gjennom det
5. oppstår sansene, gjennom dem
6. oppstår kontakt med omverdenen, gjennom kontakten
7. oppstår fornemmelser, gjennom dem
8. oppstår livstørst og begjær, gjennom dem
9. vil en klynge seg til tilværelsen, gjennom det
10. oppstår en karma-prosess, gjennom den
11. oppstår en ny fødsel, gjennom den
12. oppstår aldri og død.

Hvis mennesket ikke lenger er forblindet av ikke-kunnskap, slokner verden. For å komme dit må det karmastyrte kretsløpet av fødsel og død på en eller annen måte settes ut av spill. Det kan skje hvis mennesket gir opp å klamre seg til verden og slokker sin livstørst. Da kan mennesket, og dermed hele menneskets tilværelse, gradvis oppløses.

Den åttedelte veien skal forstås ut fra dette perspektivet. Veiens oppgave er å hjelpe mennesket «å stadig gå dypere inn i den rette innsikten», noe som betyr å akseptere at «alle sammensatte ting er forgjengelige, alle sammensatte ting er lidelse, alle ting er

uten sjel. Dette siste innebærer at mennesket må se på seg selv som ... uten sjel».²³

Buddhas tanker er filosofisk og psykologisk sofistikerte, og mange blir fascinert av dem. Selv synes jeg de er dypt deprimerte i og med at de tar en slik radikal avstand fra denne verden.

Hva er problemet?

Det er mye som skiller Platon og Buddha, men de har likevel en grunnleggende innstilling felles: retningen bort fra verden! Vi kunne undersøkt mange andre livssyn og religioner i både øst og vest: gnostisisme, okkultisme, hinduisme, jainisme, taoisme, shintoisme, zen ... og vi hadde stort sett funnet det samme. Den endelige løsningen på menneskenes problem fører oss bort fra verden, kroppen, sansene og fornuften.

I prinsippet handler det om hvordan vi analyserer menneskenes situasjon. Hva er problemet vårt? At vi som mennesker har problemer, er vel hevet over enhver tvil. Dette er ikke den beste av alle verdener, og mennesket lever ikke det beste av alle liv. Men hvorfor lider vi, da? Hvorfor dør vi? Hvorfor bærer vi på denne følelsen av utilfredshet og lengsel etter noe mer eller noe annet?

Religioner og livssyn gir oss ulike svar. Noen hevder at det er *et metafysisk problem*, at det er tilværelsen som er problemet. Platon hører til blant dem. Vårt problem er at vi er fanget i en lavere verden. Denne verden har en viss grad av virkelighet, men den er ikke vårt rette hjem, like lite som kroppen er det. Vi er åndelige vesener, og sjelen vår hører hjemme i en åndelig verden. Så lenge vi sitter fast i den materielle verden, kroppens og sansenes verden, vil vi være underkastet lidelsen.

Andre hevder det er *et epistemologisk problem*, at det er kunnskapen vår som er problemet. Buddha hører til denne gruppen. Vi blir

lurt av våre bedragerske sanser og vår begrensede tenkeevne til å tro at verden er virkelig. Men den finnes bare som en skikkelse av livstørsten. Så lenge vi ikke oppløser sansenes og tankenes illusjon, kommer vi til å tro at verden og vi selv som personer finnes, og da kommer lidelsen til å bestå.

Uansett om vi ser menneskets situasjon som et problem som berører vår tilværelse eller vår kunnskap, er resultatet det samme: *en radikal nedvurdering av verden og mennesket slik vi kjenner dem.*

Ateisme – er det løsningen?

En vanlig reaksjon er selvfølgelig å avvise religion som sådan, ettersom religion tydeligvis ofte har dette draget av verdensfornektelse. Ateismen, som fornekte Guds eksistens, kan jo desto mer helhjertet bekrefte det eneste som finnes, nemlig denne verden! Men er løsningen virkelig så enkel? Vi har jo ikke bare behov for et perspektiv som kan bekrefte *verdens eksistens*; vi søker *meningen med verden*. Og på det området har ateismen ingenting å tilføre. Tvert imot mangler verden enhver mening, dersom det ikke finnes noen som i ytterste konsekvens har ment noe med at den finnes. Bertrand Russell skriver i sin selvbiografi:

Ikke noe rom har noensinne blitt bygget så mørkt og trangt som det rommet den moderne fysikk nå låser oss inn i; for hver fange har trodd at det utenfor hans murer finnes en verden av frihet, men nå har hele universet blitt selve fengselet. Det er mørke utenfor, og når jeg dør kommer det til å bli mørke inni. Det finnes ingen herlighet, ingen storhet noen steder, bare et øyeblikks trivialiteter og siden ingenting.²⁴

Ateismen har et dobbelt problem. Dersom Gud ikke finnes, har ikke denne verden noen mening. Alt er med Russells ord «et øyeblikks trivialiteter og siden ingenting». Og om Gud ikke finnes, kan man jo heller ikke henvise til noen annen virkelighet bortsett for denne verden som kan gi livet mening. Dermed er alle veier stengt. Som Timothy Keller har sagt: «Om det ikke er noen mening knyttet til vår opprinnelse og vårt endelige mål, da kan du vel være så intellektuelt modig at du erkjenner at livet ditt mangler mening og at dette er alt du har.»

Bevegelsesretningen i kristen tro

Det er ikke vanskelig å finne eksempel på bevegelsesretningen bort fra verden, også i den kristne kirkes historie. Allerede Det nye testamente refererer til grupper i urkirken som nedvurderte sider ved skapelsen, som kroppen, ekteskap og seksualitet, mat og arbeid:

- «forbyr folk å gifte seg»²⁵
- «krever avhold fra mat»²⁶
- «ta ikke», «smak ikke», «rør ikke»²⁷
- «den selvgjorte fromheten, selvfornektelsen og mishandlingen av kroppen»²⁸
- «noen blant dere ikke holder orden på livet sitt ... Slike folk pålegger og formaner vi ... at de skal arbeide»²⁹

Dette har siden nærmest forfulgt den kristne menighet, på tross av at alle sitatene ovenfor står i sammenhenger der Paulus *tar avstand fra en slik skapelsesfornektende holdning!* Ørkenfedrene, klosterbevegelsen, mystikken i middelalderen, de pietistiske vekkelsene på 1800-tallet og også de karismatiske vekkelsene på 1900-tallet, har på ulike måter vært påvirket av denne bevegelsesretningen. Forenk-

let kan vi sammenfatte den slik: Sann åndelighet står i kontrast til skapelsen. Derfor har man flyktet fra samfunnet, nedvurdert vitenskap og fornuft, tatt avstand fra kunst og kultur og på utallige måter hatt en negativ eller i det minste spaltet innstilling til det menneskelige livet på jorden.

Selvsagt er dette på ingen måte en underkjennelse av alt det gode i disse sammenhengene! Ut fra Paulus' prinsipp – «prøv alt og hold fast på det gode»³⁰ – skal vi la oss berike av ulike kristne tradisjoner, men samtidig også avvise svakheter, ubalanser og villspor.

Men har ikke den kristne kirke gjort opp med sin «verdensfremvendte arv» i dag? På ett nivå har det skjedd. I kirken er det stadig færre opprørte diskusjoner om hvordan en kristen skal forholde seg til diverse kulturytringer. Men forandringen har sjelden skjedd gjennom refleksjon omkring det kristne synet på skapelsen – den har handlet mer om en sekularisering av den!

I stedet for som tidligere å forkaste skaperverket av religiøse grunner, har kristne nå valgt å separere det fra Gud. Det innebærer at man har fått frihet til å leve i skaperverket og samtidig være kristen. Men man har på samme tid mistet muligheten til å relatere livet i skaperverket til Gud. Den grunnleggende inndelingen av tilværelsen i to deler står altså fortsatt ved lag. Tidligere fantes det en forbudt del og en del som hadde med Gud å gjøre. Nå finnes det en del som står fritt i forhold til Gud, og en del som har med ham å gjøre. Problemet er det samme: Det som har med Gud å gjøre ligger ved siden av skaperverket!

Er dette de eneste mulighetene: Å *forakte* det skaperverket som kommer fra Gud eller å *frigjøre* skapelsen fra den Gud den kommer fra? I begge perspektivene skilles Gud og åndelighet fra skapelsen og livet som menneske her.

For meg er spørsmålet avgjørende: Deler kristen tro den samme

bevegelsen bort fra verden som preger Platon, Buddha og de fleste av verdens religioner?